

CHOLG'U IJROCHILIGIDA MAHORATNI RIVOJLANTIRISH

Absatova Munisa

Termiz davlat pedagogika instituti

Jismoniy madaniyat va san'at fakulteti

Musiqiy ta'lim yo'nalishi 23-01 guruh talabasi

Ilmiy rahbar: Xo'jageldiyeva Maxfuza

Annotatsiya: Ushbu maqolada cholg'u ijrochiligi sohasida talabalar va o'quvchilarning ijrochilik mahoratini rivojlantirish omillari yoritiladi. Mahoratni shakllantirishda texnik ko'nikmalarni puxta egallash, musiqiy eshituvni rivojlantirish, asarlarning obrazli talqinini chuqur anglash, ijro texnikasini bosqichma-bosqich mukammallashtirish zarurligi ta'kidlanadi. Shuningdek, o'qituvchining individual yondashuvi, psixologik yondashuv, mustaqil mashg'ulotlarning ahamiyati va sahna madaniyatini shakllantirish jarayonlari ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: cholg'u ijrochiligi, ijro mahorati, musiqiy ta'lim, texnik mashqlar, obrazli tafakkur, o'qituvchi yondashuvi, musiqiy xotira, sahna madaniyati, individuallashtirilgan o'qitish

KIRISH

San'at inson qalbiga bevosita ta'sir etuvchi eng kuchli vositalardan biridir. Musiqa esa ana shu san'at turlaridan eng ta'sirchan va chuqur hissiyotga ega bo'lganidir. Musiqa inson tafakkurini, tuyg'ularini, ma'naviy olamini boyitadi, ruhiy holatini yaxshilaydi. Ayniqsa, cholg'u ijrochiligi san'ati musiqaning ifodaviy imkoniyatlarini amalda namoyon etuvchi soha bo'lib, bu yo'nalishda faoliyat yurituvchi shaxslar – ijrochilar – musiqa asarlarini o'z ijrolari orqali tinglovchiga yetkazish, ularni his-tuyg'ular bilan boyitish vazifasini bajaradilar.

Cholg'u ijrochiligi musiqiy san'atning amaliy ko'rinishi bo'lib, bunda texnik mahorat, musiqiy did, tasavvur, ijodiy yondashuv, shuningdek, kuchli xotira va emotsional sezgirlik talab etiladi. Ijrochi nafaqat nota belgilarini to'g'ri chalishi, balki musiqa asarining ichki mazmunini, ruhini, estetik ohangini to'g'ri anglab, uni tinglovchiga ta'sirli tarzda yetkaza olishi kerak. Shu sababli, cholg'u ijrochiligida faqat texnik ko'nikmalargagina tayanish etarli emas – bu sohada mukammallik sari intilish ijodiy tafakkur bilan uyg'unlikda bo'lishi lozim.

Ijrochilik san'ati pedagogik faoliyat bilan chambarchas bog'liq. Talaba yoki o'quvchining mahoratini shakllantirishda o'qituvchining tutgan o'rni beqiyosdir. U nafaqat asarni o'rgatadi, balki ijrochilik uslubi, sahna madaniyati, emotsional tayyorgarlik, psixologik barqarorlik kabi ko'plab nozik jihatlar bo'yicha ham yo'l-yo'riq ko'rsatadi. Aynan o'qituvchining professionalligi, yondashuv uslubi va pedagogik mahorati o'quvchining ijodiy shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Bugungi kunda musiqa ta'limi tizimida cholg'u ijrochiligi bo'yicha darslar va mashg'ulotlarni takomillashtirish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, o'quvchilarda mustaqil ijodiy fikrlashni shakllantirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, yosh ijrochilarni tarbiyalashda ularning individual imkoniyatlarini hisobga olish, motivatsiyasini oshirish, musiqiy ko'nikmalarni mukammallashtirish orqali yuqori darajadagi ijro mahoratini shakllantirish mumkin.

Shuningdek, cholg'u ijrochiligida har bir asarning uslubiy va davriy xususiyatlarini to'g'ri anglash, kompozitor g'oyasini to'liq tushunish ham ijrochilik mahoratining muhim tarkibiy qismidir. Asarni mukammal ijro etish uchun ijrochi uni musiqiy tahlil qilish, obrazni his qilish, texnik murakkabliklarni bosqichma-bosqich yengib o'tish kabi nazariy va amaliy jarayonlarni chuqur egallashi lozim.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, cholg'u ijrochiligida mahoratni rivojlantirish — bu muntazam, ongli, izchil mehnat jarayoni bo'lib, u faqatgina ijrochining emas, balki pedagogning ham ijodiy faoliyatini talab qiladi. Maqolaning keyingi qismida cholg'u ijrochiligida mahoratni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, metodlar va amaliy yondashuvlar kengroq tahlil qilinadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Cholg'u ijrochiligida mahoratni rivojlantirish jarayoni ko'p qirrali va murakkab bo'lib, bu yo'nalishda muvaffaqiyatga erishish uchun bir qator muhim omillarni e'tiborga olish lozim. Eng avvalo, ijro mahoratining shakllanishi texnik tayyorgarlik bilan bevosita bog'liq. Har qanday ijrochi texnik jihatdan mukammal bo'lmas ekan, u asarning badiiy g'oyasini to'laqonli ochib bera olmaydi. Shu sababli, texnik mashqlarni to'g'ri tashkil etish, mashg'ulotlarni tartibli olib borish, qo'l harakatlari, nafas olish (nafasli cholg'ular uchun), barmoq koordinatsiyasi kabi elementlarni chuqur o'zlashtirish muhim sanaladi.

Ijro mahoratining yana bir muhim jihati – musiqiy tafakkur va obrazli ifodalash ko'nikmalaridir. Talaba yoki o'quvchi faqat texnik jihatdan emas, balki asarning ichki mazmunini anglab, uni his qilgan holda ijro eta bilishi kerak. Bu borada ijodiy yondashuv, tahliliy fikrlash, asarning uslubiy xususiyatlarini tahlil qilish va ularni sahnada ifoda etish qobiliyati alohida ahamiyatga ega. Masalan, klassik cholg'u asarlari bilan zamonaviy kompozitsiyalar o'rtasidagi farqlarni anglab yetish, ular uchun turlicha ijro texnikasini qo'llash ijrochining musiqiy tafakkurini shakllantiradi.

Shuningdek, musiqiy xotira ham cholg'u ijrochiligi uchun muhim omillardandir. Asarlarni yod olishda ularni bo'limlarga ajratish, murakkab qismlarni alohida mashq qilish, eslab qolishning individual usullarini aniqlash foydali hisoblanadi. Bu jihat ayniqsa yakka ijrochilikda va sahna chiqishlarida katta ahamiyatga ega, chunki ijrochi sahnada noqulay holatlarga tushmasligi uchun asar ustida puxta ishlagan bo'lishi lozim.

Bundan tashqari, sahna madaniyati, emotsional barqarorlik va psixologik tayyorgarlikni shakllantirish ham ijro mahoratini mustahkamlovchi muhim omillardandir. O'quvchi sahnada o'zini erkin tutishi, o'z asariga ishonch bilan yondashishi va tinglovchiga o'z hissiyotlarini yetkaza olishi kerak. Bu borada amaliy chiqishlar, imtihon konsertlari va ustoz-shogird dasturlari katta ahamiyatga ega.

Pedagogning bu jarayondagi o'rni alohida ta'kidga loyiq. U nafaqat texnik mashqlarni o'rgatadi, balki o'quvchining ichki dunyosini, individual qobiliyatlarini, psixologik holatini hisobga olib, ijro faoliyatiga shaxsiy yondashuv asosida yo'naltiradi. Ijrochini motivatsiyalash, unda ijodiy qiziqish uyg'otish va unga ishonch bilan qarash — bularning barchasi o'qituvchining mahoratini belgilaydi. Shu sababli, pedagog o'z ustida doimiy ishlashi, zamonaviy yondashuvlarni o'zlashtirishi zarur.

Bugungi kunda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, raqamli vositalar, musiqa yozuv dasturlari va virtual ustozlik imkoniyatlari cholg'u ijrochiligini o'qitishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Bu vositalar orqali nafaqat mashq jarayonini takomillashtirish, balki talabalarda mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish mumkin.

. Musiqa ijrochiligini o'rganuvchilarni mustahkam yod olish va musiqa xotirasini rivojlantirish yo'lida qo'llab-quvvatlash uchun o'zlashtirilgan va amaliy mashg'ulotlar bilan ta'minlash juda muhimdir. Musiqa ijrochiligini o'rgatishda o'qituvchining roli juda muhimdir. O'qituvchi uchun boshqa fanlardan ortiqcha bilim, ko'nikma va qobiliyatlar talab etiladi. Sozanda bo'lishning yanada o'zida pedagogik fikrlash, o'quvchining ichki dunyosini tushunish, uning individual xususiyatlarini hisobga olish kabi sifatlarga ega bo'lish ham talab etiladi. Cholg'u ijrochiligidan ta'lim berish o'qituvchi uchun umumiy pedagogika va psixologiya sohalaridan ham xabardor bo'lishi kerak.

XULOSA

Cholg'u ijrochiligida mahoratni rivojlantirish — bu nafaqat texnik ko'nikmalarni egallash, balki ijodiy tafakkur, musiqiy eshituv, obrazli ifoda, emotsional sezuvchanlik va psixologik barqarorlikni uyg'unlashtirish jarayonidir. Mazkur jarayon davomida ijrochi shaxsining har tomonlama shakllanishi, uning san'atga bo'lgan estetik munosabati, ichki dunyosi va sahnadagi o'zini tutish madaniyati rivojlanadi. Bu rivojlanish esa izchil, bosqichma-bosqich va aniq maqsadlarga yo'naltirilgan bo'lishi zarur.

Ijro mahoratini shakllantirishda avvalo cholg'u asbobining texnik imkoniyatlarini to'liq o'zlashtirish muhim ahamiyatga ega. Texnik mashqlar, asarlarning murakkab qismlari ustida alohida ishlash, musiqiy ifodaning nozik jihatlarini tahlil qilish orqali ijrochi o'z ustida mustahkam poydevor yaratadi. Bu tayyorgarlik esa unga sahnada erkin ijro etish, musiqani obrazli yetkazish imkonini beradi.

Shuningdek, musiqa asarini tushunish, uning davriy, uslubiy va emotsional xususiyatlarini anglash, kompozitor g'oyasini to'liq ochib berish ijrochi oldidagi muhim vazifalardan biridir. Musiqa asarining ichki tuzilmasi, drammatizmi va obrazli kechinmalari faqatgina texnik chalish bilan emas, balki ongli yondashuv, tahliliy fikr va his qilish orqali jonlanadi.

Cholg'u ijrochisining xotirasi, eshitish qobiliyati va ijodiy sezgirligi ham ijro mahoratini belgilovchi asosiy omillardandir. Asarni yod olish, uni bo'laklarga ajratib mukammal o'zlashtirish, badiiy fikrni eshituv orqali shakllantirish kabi ko'nikmalar yuksak darajadagi ijrochilikka olib keladi.

Bunda pedagogning o'rni beqiyosdir. Har bir o'qituvchi nafaqat o'rgatuvchi, balki yo'l ko'rsatuvchi, motivatsiya beruvchi, ijodiy tafakkurni shakllantiruvchi murabbiy sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchi individual yondashuv, ijobiy muloqot va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchining ijro mahoratini yuksak bosqichga olib chiqa oladi.

Shuningdek, zamonaviy musiqa ta'limi jarayonida raqamli texnologiyalar, audio-vizual vositalar, interaktiv dasturlar va onlayn platformalardan samarali foydalanish ham talabalar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Bu vositalar ijrochilikni nafaqat texnik jihatdan, balki nazariy bilimlar asosida ham mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, cholg'u ijrochiligida yuksak mahoratga erishish uchun tizimli, rejalashtirilgan va motivatsiyaga boy o'quv jarayonini yo'lga qo'yish, talabaning ijodiy salohiyatini to'liq ochib berish, individual qobiliyatlarini to'g'ri baholash va rag'batlantirish, hamda doimiy sahna amaliyoti orqali tajriba orttirish zarurdir. Shunday yondashuvgina musiqiy ta'lim sifatini oshirish, professional ijrochilarni tayyorlash va milliy cholg'u ijrochiligi maktabini rivojlantirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

- Abdurashidov, S. (2019). Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi. Toshkent: O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti nashriyoti.
- Karimova, M. (2021). Cholg'u ijrochiligi asoslari va amaliyoti. Samarqand: Ilm Ziyo.
- Raxmatullayev, A. (2020). "Ijrochilikda texnika va ifoda uyg'unligi". // San'at va madaniyat, №2, 54–58-betlar.
- Islomov, O. (2018). Musiqiy eshituvni rivojlantirish metodikasi. Buxoro: BuxDU nashriyoti.
- Djamalov, B. (2022). "Cholg'u asarlarini tahlil qilishda innovatsion yondashuvlar". // Pedagogik izlanishlar jurnali, №3, 27–32-betlar.
- Zakirova, G. (2020). Yosh musiqachilar bilan ishlashda individual yondashuv. Toshkent: Fan va Texnologiya.
- Boymurodov, I. (2017). San'atshunoslik asoslari va musiqiy tafakkur. Toshkent: O'qituvchi.
- Safarova, L. (2019). "Ijro mahoratini shakllantirishda sahna madaniyatining o'rni". // Musiqa va ta'lim, №1, 16–19-betlar.